

ПРОГОЛОШЕННЯ РПЦ «СВЯЩЕННОЇ ВІЙНИ» РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ЗАХОДУ СХОЖЕ НА ЗВИЧАЙНИЙ ФАШИЗМ: ДЕТАЛЬНИЙ РОЗБІР ТЕЗ

Один із важливих етапів у формуванні російської квазірелігійної доктрини «руського мира», яка за задумом має стати офіційною державною та релігійною ідеологією путінської Росії, стався 27 березня 2024 року.

У цей день відбулася знакова подія – у Залі церковних соборів Храму Христа Спасителя у Москві під головуванням московського патріарха Кирила (Гундяєва) було офіційно затверджено «Наказ XXV Всесвітнього Російського Народного Собору», який отримав назву «Настоящее и будущее Русского мира».

Московський патріарх Кирило (Володимир Гундяєв)
під час виступу на засіданні XXV Всесвітнього російського
народного собору

Як сказано в преамбулі цього документу, він «є програмним документом Всесвітнього Російського Народного Собору, а також наказом, адресованим органам законодавчої та виконавчої влади Росії»

Цей документ є безпрецедентним як для такого, що вийшов під егідою РПЦ і отримав найвище благословення та санкціонування з боку московського патріарха та інших ієрархів РПЦ. Він був одностайно підтриманий 488 делегатами, серед яких – понад 30 архієреїв та понад 60 священників РПЦ МП.

Як наголосив протодіякон **Андрій Кураєв** (визнаний в Росії іноагентом через засудження війни, колишній про-

тодіякон РПЦ, колишній професор Московської духовної семінарії, колишній старший науковий співробітник кафедри філософії релігії та релігієзнавства філософського факультету МДУ (до 2014 року) – реду):

«Безумовно, це офіційна позиція Російської православної церкви, тому що все це розроблялося і приймалося за безпосереднього керівництва російського патріарха. Він – голова цього Собору. У залі засідань цей документ голосувався одногосно. А там було щонайменше 20 єпископів РПЦ. Шість із них – постійні члени Синоду. Тобто половина складу Синоду була. Присутність патріарха дала більшість складу Синоду РПЦ МП. Тобто цей документ – офіційна позиція Російської церкви» (див.: **Блог** протод. Андрія Кураєва, 01.04.2024.).

Фашизм-нацизм? Що на це вказує

За своєю суттю розроблений та затверджений під егідою РПЦ МП документ нагадує і частково копіює програмні документи пронацистського церковного руху, відомого під назвою «Німецькі християни» (нім. – **Glau-bensbewegung «Deutsche Christen»**).

Зокрема, певна схожість простежується у так званих «Директивах» від травня 1932 року та «10 основними принципами» від травня 1933 року, в яких підтримувалась нова імперсько-релігійна доктрина Третього Рейху, «сакралізувалися» та благословлялися експансіоністські та ксенофобські ідеї, санкціонувались уніфікація церкви та держави та синтез християнства та німецького націонал-соціалізму.

Рух «НХ» фактично дистанціювався від Євангельських заповідей миру, любові і прощення, як таких, що роблять народ слабким. Вони прагнули монополізувати статус єдиної імперської церкви, поставивши її на служіння інтересам гітлеровського режиму та нацистської Німеччини.

Дух і буква програмного документу Всесвітнього Російського Народного Собору РПЦ і оголошення патріархом Кирилом «священної війни» справляють враження, що деякі з авторів нового засадничого документу РПЦ МП надихалися зразками та ідеями «НХ».

Принаймні, один із його розробників Олександр Дугін, який є членом Президії «Всесвітнього Російського Народного Собору» (ВРНС), ніколи не приховував своїх симпатій до ідей фашизму, раннього нацизму та окултизму, впроваджуючи їх у переосмисленому вигляді до своїх квазірелігійних фундаменталістських концепцій.

«Накази складаються з восьми розділів і стосуються Спеціальної військової операції, Російського світу (руського мира – рос.) , зовнішньої політики, сімейної, демографічної та міграційної політики, освіти та виховання, економічного, просторового та містобудівного розвитку... Головне завдання цих наказів, як і багаторічна діяльність усього Всесвітнього Російського Народного Собору – це захист і зміцнення Російського світу.

Розділення та ослаблення російського народу, позбавлення його духовних та життєвих сил завжди призводило до ослаблення та кризи Російської держави. Тому відновлення єдності російського народу, а також його ду-

ховного та життєвого потенціалу є ключовими умовами розвитку Росії та Російського світу у XXI столітті».

Цей, санкціонований патріархом та ієрархами РПЦ МП документ, докорінно суперечить Євангельському вченню, християнському світосприйняттю та православному богослів'ю і є відвертою апологією антиєвангельських ідей насильства, ксенофобії та геноциду.

Що про це свідчить? Розбираємо по пунктах.

Перший параграф «Спеціальна військова операція»

Тут уперше в офіційних документах під егідою РПЦ МП російську військову агресію проти суверенної України названо «війною» (донедавна в РФ було заборонено використовувати слово «війна» для позначення російсько-військового вторгнення в Україну).

Більше того, так звана «військова операція» із знищення України та українців названі тут «священною війною» (до цього у своїх проповідях патріарх Кирило називав війну Росії в Україні «метафізичною та екзистенційною боротьбою сил добра зі злом»). Зокрема, у документі сказано: «З духовно-морального погляду Спеціальна військова операція є Священною війною, в якій Росія та її народ, захищаючи єдиний духовний простір Святої Русі, виконують місію «Утримуючого», який захищає світ від натиску глобалізму і перемоги впалого у сатанізм Заходу».

Також у документі проголошується, що «Спеціальна військова операція є новим етапом національно-визвольної боротьби російського народу» проти «колективного Заходу, що ведеться на землях Південно-Західної Русі з 2014 року. У ході СВО російський народ зі зброєю в руках відстоює свої життя, свободу, державність, цивілізаційну, релігійну, національну та культурну ідентичність, а також право жити на власній землі у межах єдиної Російської держави».

Заперечуючи право українського народу на власну ідентичність, самостійність та державність, документ проголошує, що «після завершення СВО вся територія сучасної України має увійти до зони виняткового впливу Росії». «Можливість існування на даній території» самостійної Української держави «має бути повністю виключена», – заявляють московський патріарх Кирило Гундяєв та інші автори документу.

Кожна фраза цього пункту цілковито суперечить базовим для християнства «Десяти заповідям» («не вбий», «не вкради», «не лжесвідчи», «не жадай чужого») та Євангельським ідеалам любові, миролюбства, прощення, взаємоповаги та ненасильства. Адже будь-які військові вторгнення, агресія, вбивства і насильство з точки зору Євангелія не можуть називатися і виправдовуватися як «священні».

Це суто язичницький підхід, де культу війни надавали особливі «сакралізація» та «освячення», що в корені суперечить вченню Христа.

Імовірно, не випадково у цьому документі, розробленому в РПЦ МП, взагалі відсутні згадування імені Христа та посилання на Євангеліє. Варто зауважити, що термін «расова священна війна» (англ. Racial Holy War, RaHoWa) є досить поширеним серед сучасних неонацистських антихристиянських рухів язичницько-окультного спрямування.

Враховуючи схильність деяких розробників документу до таких ідей, зокрема Дугіна та його прихильників, не можна виключати, що саме вони стали натхненниками таких антиєвангельських формулювань.

Водночас, цей документ заперечує раніше ж затвер-

джені «Основи соціальної концепції РПЦ», де у восьмому розділі під назвою «Війна і мир» зазначено, що «війна є злом», а «бивство, без якого не буває війн, розглядалося як тяжкий злочин перед Богом» (п. VIII.1), через що «священнослужителі та канонічні церковні структури не можуть надавати допомогу державі, співпрацювати з нею» у питаннях «політичної боротьби», «ведення громадянської війни чи агресивної зовнішньої війни» (п. III.8.2), адже «Церква прагне здійснювати миротворче служіння..., також протистоїть пропаганді війни і насильства, як і різним проявам ненависті, здатної спровокувати братовбивчі зіткнення» (п. VIII.5).

*Патріарх Кирило проголошує Наказ... Усі стоять.
Собор під егідою РПЦ. 27 березня 2024 року*

Таким чином, виправдовування з боку очільників РПЦ МП загарбницької війни та вбивств десятків тисяч громадян України, яке вони називають «священною війною», свідчить і про відступ від того, що проголосувалася раніше самою РПЦ, і про викривлення та спотворення православного вчення як такого та невіру в базові засади вчення Христового.

Другий параграф «Русский мир» (російський світ)

Тут проголошується існування окремої російської духовно-культурної «цивілізації» («русского мира» або «российской ойкумени»), відмінної від інших християнських і навіть православних народів.

Проповідуючи власну «цивілізаційну» винятковість, автори документа проголошують, що «Росія є творцем, опорою та захисником «русского мира».

Межі «русского мира» як духовного і культурно-цивілізаційного феномену, у їхньому баченні, є значно ширшими державних кордонів як нинішньої Російської Федерації, так і великої історичної Росії.

Поряд з розсіяними по всьому світу представниками російської ойкумени, «русского мира» включає всіх, «для кого російська традиція, святині російської цивілізації і велика російська культура є вищою цінністю і сенсом життя».

Ця ідея закладена основою виправдання сучасного російського експансіонізму.

«Відновлення єдності російського народу» оголошується «ключовими умовами виживання та успішного розвитку Росії та Російського світу у XXI столітті».

При цьому, слідом за теоретиками окультизму-містичної течії в німецькому націонал-соціалізмі, що проголошували відродження хлістичного «Тисячолітнього Рейху» (нім. Tausendjähriges Reich), автори документа сповідують теорію про «побудову тисячолітньої російської держави»,

яка, за їхніми словами, «є найвищою формою політичної творчості росіян як нації».

Таке «тисячолітнє царство» в особі Росії проголошується апокаліптичним «Утримуючим світову таємницю беззаконня» (Катехон, від грец. ὁ κατέχων), здатним зупинити воцаріння у світі «антихриста».

Цю маргінальну теорію вже багато років популяризує в середовищі РПЦ окултист Олександр Дугін, який вважає, що Росія має протистояти «світовій змові євреїв і масонів» (улюблене гасло Адольфа Гітлера).

Але тепер вона вперше публічно озвучена та санкціонована на офіційному рівні від імені керівництва РПЦ МП. У документі, зокрема, проголошується: «Вищий сенс існування Росії та створеного нею Російського світу – їхня духовна місія – полягає в тому, щоб бути всесвітнім «Утримуючим», який захищає світ від зла».

В іншому місці заявляється, що «з духовно-морального погляду Спеціальна військова операція є Священною війною, в якій Росія та її народ, захищаючи єдиний духовний простір Святої Русі, виконують місію «Утримувача», що захищає світ від натиску глобалізму і перемоги впадоного у сатанізм Заходу».

Володимир Путін по відеозв'язку виступає на XXV Російському Народному Соборі, проведеного під егідою РПЦ. Москва, Росія. 27 березня 2024 року

Подібні уявлення про власну «духовно-цивілізаційну» винятковість «русского мира», його «тисячолітнє царювання» на землі та роль «Катехона» («Стримуючого світову таїну беззаконня») підпадають під низку псевдохристиянських еретичних вчень, які неодноразово були засуджені багатьма святими отцями православ'я.

Зокрема, заяви про «духовно-цивілізаційну» винятковість росіян та «русского мира» підпадають під анафему на ересь етнофілетизму, виголошену на Помісному Константинопольському Соборі в 1872 році.

Акцент же на «мілленаризмі» (вірування релігійних, соціальних чи політичних груп, що базується на тисячолітньому циклі, в прийдешню зміну суспільного ладу, наслідком чого нібито стане докорінна зміна речей – ред.) Росії є перенесенням на православний ґрунт еретичних хіліастичних уявлень про «Тисячолітнє царство на землі», які неодноразово засуджувались отцями церкви як неправославні. Оскільки під таким «царством» у православному богослів'ї прийнято розуміти Вселенську Церкву, а не якесь з окремих земних державних утворень.

До того ж, тут простежується вплив еретичної хіліастичної теорії (вчення про друге пришестя Христа та його тисячолітнє земне царство, що має настати перед кінцем світу – ред.) про «Тисячолітній Рейх» (нім. Tausendjähriges Reich), що так само суперечить православному врівненню й проголошення Росії певним «Катехоном». Адже під

таким «Стримуючим беззаконня» в богослів'ї переважно прийнято розуміти дію благодаті Духа Святого, яка впливає на духовно-моральний стан людства та його прагнення до добра, завдяки чому «Святий Дух не відходить від нього, а сили зла не отримують у ньому легалізації».

Намагання ж з боку керівництва РПЦ МП «сакралізувати» та наділити сучасну Російську Федерацію та її правлячий режим, який розв'язав кровопролитну війну проти суверенної України, такими «месіанськими» ознаками – засвідчує, що воно намагається штучно витворити якусь нову громадянську релігію, яка на зовні прикривається середньовічними християнськими термінами, але за внутрішньою суттю є антихристиянською та антиєвангельською.

Водночас, у цих претензіях простежується прагнення спонукати до відновлення Російської Федерації в якості імперії на чолі з одноосібним (самодержавним) «верховним лідером» – імператором, подібно до встановлення диктатури Наполеона Бонапарта та проголошення ним L'Empire français.

Третій параграф «Зовнішня політика»

Тут викладені претензії на глобальне лідерство Росії у новому світовому порядку:

«Росія має стати одним із провідних центрів багатополярного світу, який очолює інтеграційні процеси». «Як геополітичний центр Євразії», «Росія має регулювати баланс стратегічних інтересів і виступати оплотом безпеки та справедливого світопорядку в новому багатополярному світі».

При цьому, у такому новому світовому порядку представниками РПЦ МП та правлячих російських політичних еліт цілковито заперечується право на окреме існування України та українського народу.

Натомість проголошується повернення до старої, віджилої та цілковито антинаукової російської імперської міфологічної «доктрини триєдності російського народу, згідно з якою російський народ складається з великоросів, малоросів і білоросів, які є гілками (субетносами) одного народу, а поняття «руський» охоплює всіх східних слов'ян».

За словами авторів документа, «Воз'єднання російського народу має стати одним із пріоритетних завдань зовнішньої політики Росії», а «доктрина триєдності має отримати законодавче закріплення, ставши невід'ємною частиною російської системи права. Триєдність має бути включена до нормативного переліку російських духовно-моральних цінностей та отримати відповідний правовий захист».

Таким чином, затверджений керівництвом РПЦ МП документ, посягаючи на даровану Богом свободу до самовизначення, заперечує саме право існування українців як окремого народу, ігнорує історичні процеси розвитку його культурної самобутності та державності.

Разом з тим, як відзначають експерти Інституту вивчення війни (ISW), «відновлення єдності російського народу» за допомогою війни Росії проти України керівництвом РПЦ МП проголошено ключовою умовою виживання та розвитку «русского мира».

Цей заклик має на меті «повномасштабне знищення української нації як такої» (геноцид) та її насильницьку військову окупацію Росією з метою остаточної асиміляції та знищення.

Тобто цей документ підпадає під ознаки ксенофобії та містить пропаганду та заклики до насильства та геноциду за національною ознакою.

Усі одногосно підтримують Наказ про «священну війну» проти України та «Запада, впавши в сатанизм». XXV Всесвітній Російський Народний Собор під егідою РПЦ. Москва, Росія, 27 березня 2024 року

Четвертий параграф «Сімейна і демографічна політика»

Тут проголошується, що «для виживання у XXI столітті, збереження суверенітету та власної цивілізаційної ідентичності Росії необхідне стійке, а головне, інтенсивне природне зростання чисельності населення».

Вирішення цього завдання авторами документа бачиться за допомогою культивування «традиційної багатодітної сім'ї».

Як сказано в документі, «держава має поставити перед собою довгострокову стратегічну мету – за сто років стійкого демографічного зростання довести чисельність населення Росії до «менделієвських» 600 млн осіб». Прагнення «створити сім'ю, народити і виховати трьох і більше дітей має стати зримим втіленням ідей Російського світу». «Державою повинні бути вжиті вичерпні заходи» проти «абортів, статевої розбещеності та розпусти, а також содомії та різних сексуальних збочень». «Вся вітчизняна культура, насамперед масова, має працювати на створення у суспільстві культури сім'ї, багатодітності, подружньої вірності».

Ці тези фактично повторюють заклики ідеологів німецького націонал-соціалізму.

Автори документа, жодним словом не згадуючи про права і свободи громадян, замість місії Церкви з добровільної духовної та моральної просвіти і виправлення населення намагаються наділити державу тоталітарними якостями в сфері контролю за мораллю суспільства, як це було в нацистській Німеччині та комуністичному СРСР, і як це є у низці сучасних тоталітарних держав.

Крім усього іншого, тут вбачається низка постулатів, характерних для німецької націонал-соціалістичної ідеології, таких як:

- ідея «крові та ґрунту»,
- культ дітонародження та примноження нації,
- моделювання сім'ї як основи (чарунки) «національного суспільства».

Безумовно, до завдань Церкви входить проповідь моральних цінностей. Однак їх нав'язування тоталітарним способом за допомогою поліцейських функцій держави суперечить принципу вільної волі людини, що проповідується Євангелієм, і є швидше ознакою прагнення РПЦ МП перекласти з себе на державу роль моральної основи суспільства.

П'ятий параграф «Міграційна політика»

Тут ідеологи РПЦ МП за зразком фашистсько-расистських і ксенофобських ідей одну з головних загроз для сучасної Росії вбачають у «напливі» до країни мігрантів із азійських країн.

«Масовий наплив мігрантів, які не володіють російською мовою і не мають належних уявлень про російську історію та культуру, а отже, не здатні до інтеграції в російське суспільство, змінює вигляд російських міст, що призводить до деформації єдиного правового, культурного та мовного простору країни», – заявляється у документі. І далі: «Безконтрольний масовий наплив іноземної робочої сили призводить до зниження оплати праці корінного населення і подальшого їх заміщення мігрантами в цілих галузях вітчизняної економіки... У найбільших містах виникають і активно розвиваються замкнуті етнічні анклави, які є розсадниками корупції, організованої міграції».

У зв'язку з цим автори документа як «основні пріоритети нової міграційної політики» Росії проголошують: «захист російської цивілізаційної ідентичності, єдності правового, культурного та мовного простору країни. захист прав і законних інтересів російського та інших корінних народів Росії»; «суттєве обмеження напливу до Російської Федерації інокультурної низькокваліфікованої іноземної робочої сили. Введення принципу максимальної правової та економічної відповідальності роботодавця за інокультурних іноземних працівників, що ним залучаються» і т.д.

Аналіз стилістичної суті висловлювань у цьому пункті складає враження, що ідеї і формулювання цілком запозичені із програмних документів Націонал-соціалістичної німецької робочої партії (NSDAP) з її расистськими та ксенофобськими ідеями.

Шостий параграф «Освіта і виховання»

Тут, знову ж таки на кшталт тоталітарних ідей фашизму, головною загрозою «руського миру» вбачається поширення «деструктивних ідеологічних концепцій і настанов, передусім, західних». Тому «вітчизняні освітні програми, а також програми виховання мають бути очищені» від них як від «чуждих російському народові».

«Засвоєння світоглядних ідей духовно-моральних цінностей російської цивілізації є найважливішим аспектом у націоналізації сучасних російських еліт, і навіть у вихованні майбутніх поколінь громадян Росії». «Повинна бути розроблена та впроваджена у вітчизняне викладання соціальних та гуманітарних дисциплін нова соціогуманітарна парадигма, що спирається на російську цивілізаційну ідентичність та традиційні російські духовно-моральні цінності».

Для вирішення цього завдання «побудови нової соціогуманітарної парадигми» пропонується:

«критичний перегляд західних наукових теорій та шкіл (насамперед у галузі соціальних та гуманітарних наук) на предмет їх відповідності суверенному російському світогляду, корисності чи руйнівності для зміцнення народної самосвідомості; проведення ревізії масиву гуманітарних знань, загальноприйнятих теорій та концепцій на основі їх кореляції із системою світоглядних ідей та моральних цінностей російської цивілізації; перебудову методологічних систем, стандартів та оцінок без огляду на міжнародні (а по суті нав'язані Заходом) критерії та зразки; реформування вітчизняної системи освіти для приведення у відповідність до основних параметрів суверенного російського світогляду».

Загалом нічого нового. Все це вже проходили в нацистській Німеччині та в комуністичному СРСР.

Сьомий параграф «Просторовий і містобудівний розвиток»

Тут йдеться про те, що для «забезпечення суттєвого зростання народжуваності» проголошується завдання «просторового перетворення Росії».

З цією метою пропонується насильницька масова депортація мешканців міст, у тому числі на окупованих Росією українських теренах, у занедбані села та селища по всьому величезному простору Російської Федерації.

«До 2050 року Росія має перетворитися на рівномірно заселену та облаштовану малоповерхову країну 1000 відроджених середніх та малих міст і селищ – у Гардаріку XXI століття. Приміські селища мають стати основним типом поселень у країні», – проголошується у документі.

Цей план передбачає «відмову від пріоритетного розвитку великих та найбільших міських агломерацій, масового зведення багатоквартирних житлових будинків, а також надконцентрації трудових ресурсів та продуктивних сил у мегаполісах; перехід до традиційного для Росії рівномірного розподілу населення та продуктивних сил територією країни шляхом масового переселення жителів міст у впорядковані приміські селища».

Восьмий параграф «Економічний розвиток»

Тут автори документа проголошують, що «головними цілями вітчизняної економіки» повинні бути «забезпечення зростання народжуваності, заселення та освоєння величезних російських просторів, забезпечення суверенітету та обороноздатності країни».

Знову ж таки, цей пункт дуже сильно нагадує документи нацистської Німеччини.

Аналіз цього документу засвідчує, що він цілковито суперечить Євангельському вченню та православному богослів'ю, є апологією антихристиянських та ксенофобських ідей і підпадає під ознаки дуалістичної ересі, заснованої, за визначенням архім. Кирила (Говоруна), на змішанні релігії з політикою.

Замість проповіді основ християнського віровчення, документ запозичує та пропагує від імені РПЦ МП неофашистські, ксенофобські та антихристиянські ідеї.

Оскільки його було розроблено і затверджено за участі провідних ієрархів РПЦ МП на чолі з московським патріархом Кірілом Гундяєвим, то цей документ, фактично, є офіційним вираженням позиції РПЦ МП.

Він містить геноцидну риторику і є не лише програмним документом ВРНС, але й з офіційного благословення очільників РПЦ МП адресується органам законодавчої та виконавчої влади Росії та легалізує пропаганду викладених у ньому ідей на рівні органів влади РФ, представники яких входять до Президії.

ВРНС як «лабораторія» із розробки «русского міра»

У грудні 2001 року Синод РПЦ МП (до складу якого входили і архієреї УПЦ МП) окремим своїм рішенням офіційно оголосив «корисним розвиток діяльності Всесвітнього Російського Народного Собору як постійно діючого союзу громадських організацій за активної участі та духовного керівництва Російської Православної Церкви». Таким чином діяльність цієї організації «під духовним керівництвом РПЦ» офіційно має благословення та повноваження від керівного органу – Синоду РПЦ МП.

Головою цієї організації за статутом є московський па-

тріарх. Як наголосив Кіріл Гундяєв під час презентації вищезгаданого «наказу», цей «Собор став дуже ефективним і по-справжньому відкритим майданчиком для обговорення багатьох проблем загальнодержавного та суспільного порядку денного, а також питань, пов'язаних із життям Російської Православної Церкви».

XXV Всесвітній Російський Народний Собор під егідою РПЦ. На ньому проголосили «священну війну» проти України та «Запада, впавшого в сатанізм». Москва, Росія, 27 березня 2024 року

Патріарх Кирило надає важливого значення цій організації як в житті РПЦ МП, так і російської держави. Оскільки він в порушення Статуту РПЦ фактично скасував скликання вищого керівного органу РПЦ МП – Архієрейського Собору (більше не скликається після 2017 р.), то створений ним т. зв. «Всесвітній Російський Народний Собор», в якому беруть участь єпископи, священники і миряни РПЦ МП, по суті підмінив собою цей церковний орган.

Тривалий час прийнято було вважати, що ВРНС є «маргінальною» організацією, через що її діяльності та заявам не надавалося принципового значення з боку багатьох експертів. Проте, саме ця структура ще з середини 1990-х рр. під егідою РПЦ МП виступає як свого роду «лабораторія» з розробки, тестування та просування неоімперських квазірелігійних ідей, які були взяті на озброєння правлячим режимом РФ і застосовані в якості обґрунтування експансіонізму та війни проти України.

Постала ця організація у 1993 р. невдовзі після розпаду СРСР як спроба замінити собою колишню КПРС з метою консолідації російських пострадянських еліт та запровадження нової російської національної ідеї, яка мала заступити стару комуністичну ідеологію. Ініціатором створення організації виступив тодішній голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московської патріархії, митрополит Смоленський та Калінінградський, а нині московський патріарх Кіріл Гундяєв (агентурний псевдонім в КДБ «Михайлов»).

Ця новостворена організація під егідою РПЦ МП об'єднала російських релігійних та культурних діячів, науковців та представників діаспори, а головне – представників влади, силових структур та правоохоронних органів РФ. Через цю «лабораторію» й почалося в РФ випробування та впровадження нових ідей.

До 2009 року головою ВРНС був московський патріарх Алексій Рідігер, а його заступником і фактичним керівником організації – митрополит Кіріл Гундяєв. Ставши в 2009 р. московським патріархом, він став і головою ВРНС.

Тривалий час заступниками Кіріла у ВРНС були проієрей Всеволод Чаплін, відомий скандальними висловлюваннями на підтримку ядерної війни, та одіозний російський олігарх, власник телеканалу «Царьград» і спонсор тероризму в «ЛНР/ДНР» К. Малофєєв.

Цього року він подав у відставку, але замість нього заступником голови ВРНС поставлений гендиректор фонду К. Малофєєва, член Суспільної палати РФ, опікунської ради Синодального відділу РПЦ з благодійності та соціального служіння та опікунської ради Троїце-Сергієвої лаври С. Рудов. Також заступниками голови ВРНС є керуючий справами Московської патріархії митрополит Воскресенський Григорій (Петров) та один із ідеологів «русского міра» О. Щіпков, який водночас є першим заступником голови Синодального відділу РПЦ МП із взаємним із суспільством та ЗМІ.

Входить до Президії ВРНС і одіозний Олександр Дугін – російський окультний філософ та неофашист, один із розробників сучасної російської неоімперсько-євразійської ідеології. Також до Президії ВРНС входять С. Шойгу, С. Глазєв, С. Бабурін, С. Степашін, В. Медінський, Д. Rogozin, митрополити РПЦ МП: Санкт-Петербурзький Варсонофій (Судаков), Вологодський Сава (Міхєєв), Казахстанський Олександр (Могильов), Ташкентський Вікентій (Морар). Членами Ради ВРНС, окрім російських політиків та громадських діячів, також значаться митрополити РПЦ МП: Віленський і Литовський Інокентій (Васильєв), Таллінський і всієї Естонії Євген (Решетніков), Омський Діонісій (Порубай), Вологодський Сава (Міхєєв).

Згідно зі звітами керівництва ВРНС, членами цієї організації є понад 100 архиєреїв РПЦ МП в Росії та за її межами, а також 17 губернаторів, п'ять депутатів Держдуми РФ, 10 сенаторів, 10 голів законодавчих зборів суб'єктів РФ, 45 заступників губернаторів, а також низка керівників міністерств та адміністрацій суб'єктів РФ, голів суспільних палат, 16 ректорів вузів.

Роль ВРНС суттєво зросла в 2001 році, коли його з'їзд у залі церковних соборів Храму Христа Спасителя у Москві відкрив особисто Володимир Путін.

У роботі організації починають брати участь не тільки представники РПЦ МП та громадських організацій, але й голова Державної Думи Федеральних Зборів РФ, перший заступник голови Уряду РФ, керівництво Ради Федерації, Адміністрації президента РФ, ФСБ та МВС РФ, лідери основних політичних партій, глави суб'єктів Федерації, громадських та релігійних об'єднань РФ. Таким чином, організація отримала вплив як на рівні РПЦ МП, так і центральних та регіональних органів законодавчої та виконавчої влади в РФ, представники якої ввійшли до Президії та інших органів ВРНС. Окрім цього, ця організація отримала консультативний статус при Економічній і соціальній Раді ООН.

Саме цій організації, як вже було сказано, відведена роль чи не головної «лабораторії» з розробки доктрини «русского міра». Намагаючись бути активним учасником політичних та ідеологічних процесів у РФ, Кирило Гундяєв намагався різнопланово пропагувати та поширювати нову ідеологію, яку він створює, зокрема перед президентом РФ та його владним оточенням, впливаючи на формування агресивної імперської ідеології путінського режиму.

Замовлення з боку Кремля на розробку ідеології «русского міра», як видається, було реакцією Путіна на київський «Майдан» 2004 року. Злякавшись перенесен-

ня українського досвіду на російський ґрунт, Путін шукав оперття на нову імперську ідеологію та пропаганду.

Одним із тих, хто підказав йому цей шлях, був митрополит Гундяєв. Отже, ще до того, як він став московським патріархом, Кирило залучав і підтримував різних маргінальних прихильників російського імперського «мєсанізму», зокрема й із відверто фашистськими, неонацистськими та окультними поглядами (О. Дугін, О. Платонов та інші).

У 2005–2007 рр. експертами ВРНС було розроблено програму «Русская Доктрина», у якій, окрім ідеологічних гасел, оголошувались конкретні завдання. Серед них – експансія РФ у «ближньому зарубіжжі», захоплення Криму, Донбасу та всієї України. Отже, війна РФ з Україною ідеологічно обґрунтовувалась і готувалась принаймні від 2005 року.

У 2006 р. ця «доктрина» рецензентами Московської духовної академії РПЦ МП була «оцінена як така, що не суперечить духу і вченню православ'я».

У 2007 р. «Русская Доктрина» була прийнята як основа ідеології ВРНС під егідою Московської патріархії за безпосередньої лоббістської підтримки тодішнього голови ОВЦС МП митрополита Кіріла (див.: **Вступительное слово митрополита Смоленского Кирилла на соборных слушаниях по проекту «Русская доктрина»**. Офіційний сайт РПЦ МП.).

А остаточною редакцію доктрини він особисто презентував на всеросійському з'їзді руху «Росія молода» (див.: **Митрополит Кирилл рассказал студентам о «Русской Доктрине»**. Русская Доктрина).

У цій, презентованій та розпіареній митрополитом Кирилом Гундяєвим доктрині, чи не вперше запроваджувалися та випробовувалися серед російського суспільства терміни «русский мир», «духовные скрепы».

Ось лише кілька цитат із цього документа, який благословив і просував на різних рівнях нинішній московський патріарх. Подаємо їх мовою оригіналу:

«СИМВОЛ ВЕРЫ В РОССИЮ. Россия является для своего народа духовным символом такого же порядка, как Бог, Церковь, вера. Символ веры в Россию – это кредо патриота, для которого Россия является высшей драгоценностью его жизни. Согласие с символом веры в Россию делает всех людей в определенном смысле верующими – ВЕРУЮЩИМИ В РОССИЮ».

«Официально провозглашается концепция пространства Исторической России, то есть естественного ареала РУССКОГО МИРА (нынешняя РФ плюс русские этнические анклавы – Таврия, Новороссия, Нарвская область, Латгалия, Южная Сибирь, Подкарпатская Русь, а также территории комплементарных этносов – белорусов, восточных украинцев, закарпатских русинов и др.)».

«Россия вступает на путь русской ирреденты: идеологии возвращения и воссоединения тех территорий исторической России, на которые у нее имеется историческое и моральное право и которые есть практический смысл возвращать. Для России это касается прежде всего Белоруссии, Украины и Казахстана».

«Россия должна совершить резкий разворот в отношении государств ближнего зарубежья... Необходимо признать права России на целый ряд территорий. В случае с Украиной минимальными могли бы быть претензии на Донбасс и Таврию (Крым)».

«Главными принципами обеспечения национальной безопасности являются принципы ... наступательности и экспансии».

Все це займає сотні сторінок і є у вільному доступі в інтернеті на однойменному сайті «Русская Доктрина».

Тож, як бачимо, Кіріл Гундяєв ще задовго до того, як став очільником Московського патріархату, керував процесом розробки та просування особливої російської бойовничо-фундаменталістської

ідеології, якою намагався проінняти Путіна та його оточення. Імовірно, саме завдяки цьому він зміг заручитися підтримкою Путіна та стати очільником РПЦ МП у 2009 році.

Ставши у січні 2009 року московським патріархом, Кіріл Гундяєв наративи «русского мира» намагається перетворити на ідеологічну доктрину всієї РПЦ МП.

За його словами, «ядром сучасного русского мира є Росія, Україна та Білорусь», проте до цього «єдиного простору» він також відносить Молдову, Казахстан та деякі інші колишні республіки СРСР, які, за його словами, неодмінно потребують «відновлення єдності». «Тільки сплочений Русский мир может стать сильным субъектом глобальной международной политики, сильнее всяких политических альянсов», – заявив московський патріарх Кіріл на відкритті III «Ассамблеї Русского мира» у листопаді 2009 р.

Відтоді маніпуляція гаслами про «єдиний російський мир», «єдину святу Русь», «єдиний цивілізаційний простір», «єдині духовні скрепи» тощо набувають системного характеру, їх беруть на озброєння не лише в РПЦ МП, але й у владних структурах та спецслужбах РФ.

«Русский мир» – «міф» чи «громадянська релігія» та єресь?

Тривалий час ідеї та наративи «русского мира» не були зведені остаточно до цілісної концепції, виглядаючи подекуди як окремі висловлювання, доповіді та гасла різних церковних ієрархів, священників, громадських діячів та політиків. Це деяким скептикам давало привід стверджувати, що не існує ідеології «русского мира» як цілісної концепції, що це «міф» і т.п.

Помилковість такого погляду криється, серед іншого, й у відмінності між західно-європейською та російсько-радянською ментальністю. Адже для останньої, на відміну від західної, не є характерним вироблення чітких та цілісних філософських, богословських чи ідеологічних концепцій та вчень. Достатньо набору гучних гасел та міфів та віри в них у певній частині суспільства («Умом Россию не понять, в Россию можно только верить»). Формування такої квазірелігійної доктрини, яка за задумом має стати офіційною державною та релігійною ідеологією путінської Росії, іще не завершилося.

Цей процес триває. Але її обриси на етапі поступового формування були чітко зпроектвані ще у 2007 р. у т. зв. «Русской Доктрине», яка заклала основні її вектори. Зasadничим же офіційним програмним документом якраз став «наказ» ВРНС від 27 березня 2024 року, яким виведено процес формування ідеології «русского мира» на якісно новий рівень. Тепер вона набула виразних форм, які остаточно засвідчують її несумісність з християнським вченням.

Як **значають** експерти Інституту вивчення війни (ISW), у прийнятому «наказі» «РПЦ об'єднує попередні кремлівські наративи у відносно цілісну ідеологію».

Слід зазначити, що витворення ідеології «русского мира» розтягнулося у часі на 30 років. Початково цей концепт зародився на поч. 1990-х у надрах групи «методологів» (у ЗМІ їх ще нерідко називали «сектою методологів») – московського інтелектуального гуртка, який за радянських часів перебував під кураторством КДБ і на кінець 1980-х мав вплив на деяких представників партійно-господарської номенклатури СРСР.

У 1990-х до цієї «секти» належали П. Щедровицький, Є. Островський, Г. Павловський, С. Кирієнко, В. Сурков та інші, які сприяли приходу до влади в Росії В. Путіна. Так Гліб Павловський із 1995 по 2011 рр. був офіційним політтехнологом Адміністрації Президента РФ, де очолював передвиборчі кампанії Б. Єльцина (1996), В. Путіна (2000), а також В. Януковича (2004).

Тісно співпрацюючи з тодішнім главою Відділу зовнішніх церковних зносин Московської патріархії митрополитом Кірілом Гундяєвим, «методологи» в середині 1990-х стали шукати заміну не актуальній вже комуністичній ідеології, зробивши ставку на православ'я як основу нової національної ідеї РФ. Саме вони вперше розробили концепт «русского мира» та запропонували його на озброєння керівництву РПЦ МП, а пізніше і Кремля.

З їхньої подачі просуванням цих ідей і став займатися так званий «Всесвітній Російський Народний Собор» (ВРНС), який був створений у 1993 року з ініціативи митрополита Кіріла Гундяєва. З під пера представників РПЦ МП наративи «русского мира» набули вже зовсім іншого, ніж до того, забарвлення та змісту, поступово набувши ознак окремої гібридної неофашистської ідеології.

Автор аналізу використав у заголовку назву документального фільму Михайла Ромма «Звичайний фашизм» («Обыкновенный фашизм» рос.), який по суті був дослідженням того, як звичайних людей можна перетворити на вбиць через людоненависницьку ідеологію. До 50-річчя виходу фільму Радіо Свобода поговорило із сценаристкою Майєю Туровською. Ось ця розмова, у якій використано багато епізодів і з фільму.

У цій новій доктрині, пропагованій московським патріархом, знайшли своє втілення запозичення з різних квазірелігійних та маргінальних теорій. По суті, це така собі «гримуча суміш», «гібрид», в якому до єдиної купи намішані подекуди протилежні доктрини та ідеологеми; причому часто відверто нехристиянські, через що ця суміш набуває характеру «єресі».

Зокрема, як ми вже могли переконатись вище, там знайшли своє відображення навіть ідеї неофашизму та неонацизму, а також старі комуністичні міфи й уявлення. Знайшлося там місце і для переосмисленої ісламістської фундаменталістської ідеї про політичну єдність «ісламського світу», відродження єдиного Ісламського Халіфату та його світової гегемонії задля протистояння Заходу.

Запозичуючи подібні уявлення та гасла, сучасні ідеологи «руського міра», по суті, спробували трансплантувати ідеї світового Ісламського Халіфату на православний ґрунт. Таким чином, у новоствореній російській міфотворчості ідеал середньовічного священного Халіфату замінили штучним міфом про т.зв. «святую Русь» (якої ніколи в історії не існувало). Власне й сам термін «русский мир» впроваджений у вжиток як окрема ідеологема за зразком «ісламського світу» (рос. «ісламского міра») (див.: Шумило С. В.

Схильність «колективної свідомості» російського пострадянського суспільства до подібних штучних міфів та тоталітарних ідеологем, а також їх затребуваність витворили сприятливий ґрунт для поширення та популярності новоявлених псевдоправославних фундаменталістських ідей, які насправді є сучасним трансформованим втіленням ідей неонацизму, неонацизму, націонал-комунізму та ісламістського фундаменталізму, перероблених та пристосованих під православним камуфляжем до російсько-пострадянської ментальності.

За **влучним висловом** професора кафедри теології Ексетерського університету Брендона Галлахера, ідеологія «руського міра» «є формою етнорасового релігійного фундаменталізму, з апеляцією до крові, землі, віри, нації, народу, мови та царя/вождя. Як і попередні етноцентризми, він демонізує всіх, хто йому протистоїть. А водночас у логіці ідеології «руського міра» Захід є великим супротивником, таким собі «верховним демоном». Ідеологія російського світу («руського міра») – це новий нацизм, нацистська ідеологія XXI століття».

Такий погляд на це новітнє вчення поділяють понад 1500 християнських теологів світу, які підписали спільну Декларацію про вчення щодо «руського міра», у якій вони засуджують цю нову доктрину як нехристиянську та еретичну (див.: **Декларація про вчення про «русский мир»**).

Один зі співавторів цієї Декларації, відомий православний богослов архімандрит **Кирило (Говорун)** надав богословське визначення цій пропагованій в РПЦ МП фундаменталістській ідеології як прояву філетизму та еклезіологічної ересі. На його переконання, вона є дуалістичною, заснованою на змішанні релігії з політикою.

Такі риси ще св. Іриней Ліонський та інші святі отці визначали як ересь. Ці святі сприймали ересь як форми язичницького мислення, замасковані під християнство. Аналогічно є і з т.зв. «руським миром». Цю гібридну квазірелігійну ідеологію можна порівняти з офіційною язичницькою імперською релігією, якою, по суті, тепер підмінюється православ'я в Росії.

По суті, в РПЦ МП відбувається «догматизоване» спотворення і перекознення православ'я. Що, втім, відповідає цілям як правлячого режиму РФ, так і московського патріарха Кирила Гундяєва, які зацікавлені у догматизації підпорядкування Церкви державі та неосовітській реставрації під виглядом удаваного «відродження православ'я» в Росії.

Процес советизації Церкви та перетворення її на інструмент тоталітарної держави (свого роду «релігійний придаток» такої держави) із зовнішнім падінням комунізму в сучасній РФ не тільки не послабшав, а **останнім часом помітно посилюється**.

Доводиться констатувати, що через сакралізацію підробок, міфів і брехні під удаваним зовнішнім виглядом «православ'я» в Росії нині відбувається тонка внутрішня підміна на більш глибокому рівні. По суті,

можна сказати, що це є спроба перебрати на себе роль т.зв. «антихриста». Адже давньогрецьке слово «анти» (грец. ἀντί) в перекладі означає не лише «проти», але й «замість», тобто заміну одного іншим, фальсифікацію, підміну.

А отже «антихристиянство» – це не просто те, що «проти християнства», а те, що підміняє його при зовнішньому оманливому прикриванні удаваним християнством. Саме це нині ми спостерігаємо в РПЦ МП з її «теологією війни», масовою мілітаризацією церковної свідомості та «сакралізацією» вбивств і геноциду українського мирного населення. Це явна ознака маргіналізації та виродження в еретичність і сектантство як РПЦ МП, так і частини російського суспільства, яке готове сприймати і споживати такі духовні сурогати.

З прийняттям московським патріархом та іншими ієрархами РПЦ МП 27 березня 2024 року програмного документу, в якому окреслюються основні принципи та апологія антиєвангельської ідеології «руського міра», фактично задекларовано їхній курс на остаточне відпадання у схизму від Вселенського православ'я, яке вони розпочали з 2018 року.

Цей офіційний документ є свідомим актом прийняття антихристиянського вчення, що ставить їх як ересіархів поза межі православної церкви та піддає церковно-канонічним санкціям і осуду.

Всі 488 делегатів ВРНС, зокрема й московський патріарх, ієрархи та священники РПЦ МП, як і політичні та громадські діячі РФ, які проголосували за цей антихристиянський, ксенофобський та геноцидний за змістом документ, відтепер мають підстави підлягати міжнародному осуду та санкціям, а делегати від РПЦ МП – ще й церковному суду.

Одноголосне ухвалення Собором цього «наказу» створює унікальну можливість для притягнення до світського та церковного осуду всіх, хто проголосував за нього.

Відтепер цей документ є важливим аргументом та «речовим доказом» як для майбутнього Міжнародного кримінального суду в Гаазі, так і для майбутнього церковного суду за участі Вселенського патріарха та інших представників помісних православних церков.

Сергій Шумило – кандидат історичних наук (PhD), доктор теології (ThDr), директор Міжнародного інституту афонської спадщини, запрошений науковий дослідник кафедри історії, релігії та теології Ексетерського університету (Великобританія), науковий співробітник Інституту історії України НАН України.

Радіо Свобода

